

Veiligwijs: Bijlagen bij het werkblad

Versie 14 oktober 2020

Bijlage A: Inhoudsopgave Veiligwijs

Groep 1/2

Wat vind ik leuk?
Samen spelen
Vriendschap
Jongens en meisjes
Samen zijn & fijn gevoel
Zorg voor jezelf
Gezinssamenstellingen
Ik vind jou lief

Groep 3/4

Jij bent mooi zoals je bent!
Groter groeien!
Jij bent anders dan ik!
Vrijen en zwangerschap
Verliefd! En andere relatievormen
Wanneer ben ik veilig?
Ik respecteer jou
Wie vind ik lief?

Groep 5/6

Introductieles seksualiteit
Lichamelijke ontwikkeling
Zwangerschap
Religies, normen en waarden
Jezelf zijn
Relatievormen
Veilig zijn
Wij respecteren elkaar
Eindoefening

Groep 7/8

Introductieles seksualiteit
De puberteit
Veilige relaties
Veilig online
Seksualiteit in verschillende culturen
Omgaan met verschillen
Veilig vrijen (1)
Veilig vrijen (2)
Alleen met de meiden | Alleen met de jongens
Eindopdracht (2 lessen)

Bijlage B: Overzicht kaders per dubbel leerjaar

Overzicht kaders per dubbel leerjaar <i>Veiligwijs</i>		
Groep 1/2	Jezelf zijn	De lessen in groep 1/2 hebben als doel dat kinderen zichzelf leren zijn en denken na over wie ze zijn en waar ze zich prettig bij voelen.
Thema's die aan bod komen zijn: wat vind ik leuk, samen spelen, verschil tussen jongens en meisjes, samen zijn & fijn gevoel, gezinssamenstellingen en ik vind jou lief.		
Groep 3/4	Bekend worden met	De lessen in groep 3/4 hebben als doel dat kinderen bekend worden met hun eigen lichaam en ontwikkeling. Ook raakt het kind bekend met de woorden en waarden respect, liefde, zorg en veiligheid.
Thema's die aan bod komen zijn: Jij bent mooi zoals je bent, groter groeien, jij bent anders dan ik, vrijen en zwangerschap, verliefd zijn en andere relatievormen, wanneer ben ik veilig, elkaar respecteren en wie vind ik lief.		
Groep 5/6	Vorbereiden	De lessen in groep 5/6 hebben als doel dat de kinderen voorbereid worden op het gesprek over en het meer begrijpen van seksualiteit. Daarnaast hebben de lessen als doel dat kinderen betekenis kunnen geven aan de waarden zorg, veiligheid, liefde en respect.
Thema's die aan bod komen zijn: introductie in seksualiteit, lichamelijk ontwikkeling, zwangerschap, religies, relatievormen, veilig zijn en elkaar respecteren.		
Groep 7/8	Begrijpen	De lessen uit groep 7/8 hebben als doel dat kinderen kennis hebben over de lichamelijke ontwikkeling en seksualiteit. Daarnaast hebben de lessen als doel dat kinderen weten wat veiligheid is, dat zij begrijpen hoe zij voor zichzelf kunnen zorgen en kunnen omgaan met internet. Kinderen leren consequenties van gedrag te koppelen aan gezondheid, veiligheid en welzijn.
Thema's die aan bod komen zijn: introductie seksualiteit, de puberteit, veilige relaties, veilig online, seksualiteit in verschillende culturen, omgaan met verschillen en veilig vrijen.		

Bijlage C: Tabel waardegerichte benadering

Waardegerichte benadering

Uniek aan *Veiligwijs* is de waardegerichte benadering (Klaassen, 2009). Er gaat specifiek aandacht uit naar de waarden respect, liefde, zorg en veiligheid.

Waarde	In relatie tot jezelf	Omgang met de ander
Respect:	ik respecteer mezelf -	en ik respecteer de ander.
Liefde:	ik houd van mezelf -	en ik ben lief voor de ander.
Zorg:	ik zorg goed voor mezelf -	en ik houd rekening met de ander.
Veiligheid:	ik kan mezelf goed beschermen -	en ik houd rekening met de veiligheid van de ander.

Hoe dit naar voren komt wordt in onderstaand overzicht uitgelegd.

Opzet	Uitwerking (voorbeeld)	Uitkomst (voorbeeld)
Iedere les staat een waarde centraal: dit betekent dat het thema wordt gekoppeld aan de waarde die die les centraal staat.	Het thema van de les is 'lichamelijke en seksuele veranderingen' en de waarde die die les centraal staat is 'zorg'. Zo kan bijvoorbeeld het onderwerp 'hygiëne' of 'menstruatie' direct gekoppeld worden aan verzorging.	Er wordt nagedacht over wat de lichamelijke verzorging betekent en waar die uit bestaat. Daarnaast wordt het gesprek erover gekoppeld aan de motieven om goed voor jezelf te zorgen. Daarmee wordt er een brug geslagen naar de eigen, intrinsieke motivatie van de leerling om zichzelf goed te verzorgen.
Voor sommige opdrachten staat ook een icoontje van één van de waarden respect, liefde, zorg en veiligheid.	De leerkracht weet wat het doel van de les is en welke begrippen aan bod moeten komen, maar krijgt bij de opdracht een extra <i>reminder</i> van over welke waarde hij/zij kan doorpraten.	Groep 7/8 les 5 staat bij het informatieve deel over seksuele diversiteit het icoontje 'respect'. De leerkracht geeft de informatie en is zich er extra van bewust dat in het gesprek hierover kinderen aangemoedigd worden na te denken over wat elkaar (en de verschillen) <i>respecteren</i> betekent.

Bijlage D: Tabel verantwoording aanpak

Selectie methoden en aanpak per doelgroep			
Aan te pakken factoren	Subdoelen	Methode	Aanpak
Doelgroep - Kinderen			
Kennis	1.1 Kinderen hebben, passend bij hun leeftijd, voldoende kennis over lichamelijke, emotionele, sociale en seksuele ontwikkeling die zij doormaken.	Informatieoverdracht, beeldmateriaal en discussie	Voorlichting lichamelijke ontwikkeling/ zwangerschap, groepsgesprek over bloot zijn/groter groeien/ vrijen en zwangerschap, bekijken van plaatjes in prentenboek, kleurplaten, rollenspel en vragenbus.
	1.2 Kinderen weten dat elk kind zijn eigen lichamelijke, emotionele, sociale en seksuele groei en ontwikkeling doormaakt en dat dit verschillend is per persoon.	Informatieoverdracht, beeldmateriaal en discussie	Groepsgesprek verschillen jongens, meisjes/ verschil mag er zijn, bekijken van plaatjes in prentenboek, lied zingen over lichamelijke verschillen, knutselopdracht mannen en vrouwen, rollenspel en vragenbus.
	1.3 Kinderen leren wat een goede zorg voor zichzelf (hygiëne, verzorging, bescherming) inhoudt.	Informatieoverdracht, discussie en beeldmateriaal	Voorlichting hygiëne, groepsgesprek jezelf beschermen, rollenspel, handpoppen, tekening laten maken door kinderen
	1.4 Kinderen weten wat het zorgen voor de ander betekent.	Informatieoverdracht en discussie	Groepsgesprek vriendschap/ elkaar helpen
	1.5 Kinderen hebben kennis over de kenmerken van een familieband, vriendschap en andere relatievormen.	Discussie en beeldmateriaal	Luisteren liedje, bekijken foto eigen gezin, groepsgesprek gezinnen/vriendschap/ verliefd/verkering/ trouwen/ samenwonen/ echtscheiding en tekening
	1.6 Kinderen kennen de betekenis van liefde en houden van.	Informatieoverdracht en discussie	Groepsgesprek liefde, kleurplaat, complimenten, interview met ouders

	1.7 Kinderen hebben kennis over de kenmerken van veilige en onveilige relaties.	Informatieoverdracht en discussie	Groepsgesprek samen zijn/ veiligheid, rollenspel over veilig en gevaar en lied zingen
	1.8 Kinderen weten wat seksueel misbruik is.	Informatieoverdracht, discussie	Groepsgesprek dit vind ik fijn /goede en verkeerde geheimen (seksueel misbruik)
Attitude, subjectieve norm	2.1 Kinderen hebben respect voor de diverse relatievormen en diversiteit in seksuele voorkeuren	Informatieoverdracht, discussie, beeldmateriaal en shiften in perspectief	Groepsgesprek relatievormen/ seksuele diversiteit, opdracht: tekening maken en inleven scheldwoord homo
Attitude, subjectieve norm	2.2 Kinderen staan positief tegenover de lichamelijke, emotionele, sociale en seksuele ontwikkeling en respecteren verschillen daarin.	Reflectie omgeving en positieve feedback	Opdracht complimenten geven, opdracht elkaar respecteren: nadenken positieve gevolgen in de wereld elkaar respecteren, opschrijven wat mooi is van jezelf
	2.3 Kinderen accepteren de andere persoon die zijn/haar eigen wensen en grenzen stelt.	Reflectie omgeving, directe ervaring en versterken sociale norm	Opdracht: ervaren iemand die wel/geen respect heeft
	2.4 Kinderen respecteren de verschillende gezins- en samenleefvormen en levensovertuigingen.	Shift in perspectief en versterken sociale norm	Praten over verschillende gezinnen, opdracht mijn geloof, Filmpje en collage maken
	2.5 Kinderen zijn positief tegenover het tegenover het kenbaar maken van hun eigen wensen en grenzen.	Informatieoverdracht en discussie	Groepsgesprek dit vind ik fijn
Eigen effectiviteit	3.1 Kinderen zijn in staat om hun eigen wensen en grenzen te bewaken en daarover te praten.	Enactive mastery experience, guided practice, actief leren en plannen omgaan reactie	Opdracht grenzen aangeven: nee/ stop zeggen, opdracht wat voelt fijn en groepsgesprek twijfelgevoelens
	3.3 Kinderen zijn in staat om relaties waarbij ze zichzelf prettig en veilig	Zelfreflectie en vicarious experience	Groepsgesprek samen zijn / wel of geen kusjes/veiligheid, opdracht veilig zijn en lied luisteren

	voelen te herkennen en zo te benoemen.		
	3.4 Kinderen kunnen veiligheid herkennen op drie vlakken: lichaam, gevoel en samen.	Plannen omgaan reactie en vicarious experience	Opdracht elkaar vertrouwen, groepsgesprek veilig op internet/ telefoon en opdracht veilig op internet
Eigeneffectiviteit, sociale steun	3.2 Kinderen durven vragen te stellen over onderwerpen die gerelateerd zijn aan seksualiteit en weten aan wie zij die vragen zouden (kunnen en durven) stellen.	Plannen omgaan reactie, argumenten en sociale support	Opdracht leren van anderen/ praten met je ouders/ om hulp vragen opdracht samen praten/praten met iemand anders: kinderen noteren naam van degene die ze hulp kunnen vragen
	3.5 Kinderen weten aan wie zij hulp kunnen vragen als er over hun grens is of wordt gegaan.	Sociale support	Opdracht samen praten/ praten met iemand anders: kinderen noteren naam van degen die ze hulp kunnen vragen
Doelgroep - Leerkrachten			
Kennis	1.1 Leerkrachten hebben voldoende kennis over seksualiteit, relaties, seksuele diversiteit en de relationele en seksuele ontwikkeling van kinderen en kunnen hierover in gesprek gaan met leerlingen	Informatieoverdracht	In docentenhandleiding wordt verwezen naar portal met boekentips en meer informatie over relationele en seksuele vorming kinderen.
	1.2 Leerkrachten weten waarom de school lessen over relationele en seksuele vorming gaat geven	Informatieoverdracht, bewustwording	Docentenhandleiding – relationele en seksuele vorming op school, vragenlijst training voor team
	1.3 Leerkrachten hebben voldoende kennis en handvatten om de lessen uit <i>Veiligwijs</i> te verzorgen;	Informatieoverdracht	Docentenhandleiding – aan de slag met <i>Veiligwijs</i> , tips voor de lessen en enkele gespreksvoorbeelden
Eigen effectiviteit, sociale steun	2.1 Leerkrachten zijn in staat om met hun collega's hun vragen en twijfels te bespreken met	Enactive mastery experience en social support	Training in docentenhandleiding - Intervisie collega's

betrekking tot het geven van de lessen		
2.2 Leerkrachten kunnen adequaat reageren op situaties van seksueel misbruik die tijdens/ na/ als gevolg van het geven van de lessen naar voren kan komen	Enactive mastery experience en guided practice	Training in docentenhandleiding – rollenspel in tweetallen oefenen met lesgeven over seksualiteit
2.3 Leerkrachten worden zich bewust van hun eigen waarden en de invloed van hun eigen seksuele opvoeding op het praten over relaties en seksualiteit met kinderen	Informatieoverdracht, zelfreflectie en bewustwording	Vragenlijst in docentenhandleiding en informatie in docentenhandleiding over eigen normen en waarden.
2.4 Leerkrachten worden zich bewust van hun eigen vaardigheden en mogelijkheden om bij te dragen aan de relationele en seksuele vorming van kinderen	Informatieoverdracht, zelfreflectie, bewustwording en discussie	Vragenlijst in docentenhandleiding en training in docentenhandleiding - groepsgesprek